

AZ ASZÓDI GYÓGYSZERTÁR TÖRTÉNETE

LENGYEL JÚLIA

A mai Pest megye gyógyszerészeti emlékei között egyik legrégebbi adatunk Aszódra, a Galga mentén meghúzó apró településre vonatkozik. Aszód még a század végén is csak 1876 lelket számlált.

Az 1766–67. évből származó közigazgatási lajstromban, a megyei főorvos jelentésében a következőket olvashatjuk: Aszód mezővárosban működik Tesedik Sámuel, aki Novisolien (Besztercebánya) királyi városban Pirespícker Mátyás mesternél tanulta meg a gyógyszerész mesterséget, aki 1753. november 24-én ezt aláírásával és pecsétjével megerősítette. Ezzel együtt közli a nagyságos Podmanitzky uraknak kegyes tanusítványát arról, hogy Tesedik az említett városban gyógyszerészeti gyakorlatot szerzett. Aszódon gyógyszerészi gyakorlatot folytat. (szerző fordítása)¹

Ugyanitt egy következő bejegyzés arról tanuskodik, hogy Tesedik Sámuel ekkor már 8 éve, tehát az 1750-es évek végétől működik „kicsiny gyógyszerertárában, amely gondosan fel van szerelve jó és friss gyógyszerekkel, ott él az említett város földesurának, nagyságos Podmaniczky bárónak bőkezűsége jóvoltából és semmi más megállapított jövedelme nincs”.

Megjegyzendő, hogy a kéziratban részben Pirespícker, részben Pirespícker Mátyás gyógyszerész neve olvasható, míg más források ebben az időben a besztercebányai gyógyszerészek között Purzpichler Mátyás nevét említik², valamint a jegyzőkönyvben Tesedik illetve Tezsedik név egyaránt előfordul.

A későbbi Pest megyei gyógyszerertári vizsgálati jegyzőkönyvek az aszódi patikáról sokáig nem tesznek említést. Sem a Podmanitzky család bőkezűsége, sem a kis lélekszámú település, még környékével sem volt elegendő egy patika fenntartása. Tesedik patikája is ugyanolyan sorsra jut mint a váci Kmoch patika.

Évtizedekig nincs nyoma annak, hogy Aszódon gyógyszerertár működött volna. A Podmanitzky család azonban a későbbiekben is szorgalmazza Aszódon egy patika létesítését.

1817-ben meglehangú ajánló sorokkal támogatják Glatz Gottlieb József patikárius kérvényét, melyet a nevezett 1818. év febr. 6.-án nyújt be a megyéhez, ebben „Aszód mezővárosban Patikát állíthatni esedezik”.³

Ezzel kezdetét veszi egy évekre elhúzódó kenyérharc, mert a kérvénnyel azonos időben már febr. 7-i dátummal Brandsch Mihály gödöllői patikus Glatz kérését megfellebbezi. Pest–Pilis–Solt Vm. kegyes uraihoz fordul, hogy Aszódon patikát ne engedjen állítani.³

Glatz kérvényét Adonyi Mihály főszolgabíró a következő sorokkal küldi Forgó György megyei főorvosnak „a Nságos Földes Urasággal a Tárgyat közlöttem,.....a fel állítandó Patikát a mint közönségesen óhajtja, ugy eránta mind a ki tehető kedvezésekkel lesz. Magában pedig a M.Városban legg inkább Mester Emberek és Zsidók lakván, ezek általján esedezve kívánják.”

Adonyi a következőkben azt írja, hogy Pest, Gyöngyös, Gyarmat és Vác egy napi járóföldre vannak, majd így folytatja: „A Gödöllei filiális Patika azonban két mérföldnyi csupán fekszik Aszódtul, és tagadhatalan, hogy Gödöllei Patikának a f.Esz. 589.Szám alatt esedezve be nyujtott Nehézségei, kivált Jövedelmei kisebbitése eránt figyelmetességgel érdemeltetnék”.⁴

¹ PML PPSVm Közig. idösz. lajstr. I. IV. 1–d 31. 1345 1766

² Csippék J. Gyógysz. Közl. 1904. 124 p.

³ PML PPSVm Nemesi Közgy. Jk. IV. 3–c/l 2389 1818.

⁴ 1083 sz. 1818.

Forgó György a gödöllői patikus, Brandsch Mihály, kérésének tesz eleget azzal az indokkal, hogy a gödöllői patika már nem filiális, jövedelme oly kevés, jóllehet „a Herczegi Nagy Udvar jó ideig szokott ott mulatni, talán 1000 Recipére sem készít orvosságot esztendő által”. A megye közgyűlése Glatz kérését még az év nov.11-én elutasítja.⁵

Az aszódi patika ügye még évekig húzódik. Sikertelenül pályázik Fischer Sámuel pesti patikus is 1831 év júniusában Aszódra. Fischer júliusban elhalálozik, kérelme megszűnik.⁶

1834-ben Kornitzky Miksa kér engedélyt arra, hogy Aszódon patikát nyithasson. Brandsch gödöllői patikus ekkor már nem él, de özvegye, — született Pongroff Rozália — 1835 év januárjában kérvényt nyújt be a megyéhez, hogy neki adjanak Aszódra patika engedélyt, majd márciusban Brandschné kérését megváltoztatja és fiók-patika nyitására kér engedélyt Aszódra.⁷

Forgó György főorvos úgy nyilatkozik, hogy Aszódon nem elegendő egy fiók patika, s a következőkkel indokolja: „Aszód körzetében közel 30.000 ember él kiket jelenleg törvény ellenes chirurgusok látnak el gyógyszerrel, kívánatos, hogy Aszódon rendes patika legyen, vagy a Gödöllői patikus tegye át patikáját Aszódra, vagy engedélyezzék Kornitzky Miksának ki bizonyítványok alapján betűletes, értelmes és elég tulajdon vagyonnal bír, s e felett Principálisa Székely Károly Pesti Gyógy Sziertáros ajánlja, hogy Aszódon egy patikát állíthasson”.⁸

Kornitzky Miksa 1804-ben a Szepes megyei Altváron született. Gyógyszerészmesteri oklevelét 1829. évben a Pesti Kir.Tudomány Egyetemen szerezte. Beszél magyarul, németül, deákul. Először a pesti Polgári kórházban dolgozott, majd segéd Miskolcon, Szarvason, Kisujszálláson, Cegléden. Gyöngyösön, majd újra Pesten Nemes Székely Károlynál. Az aszódi patika engedélyezésének érdekében a Podmanitzky uraságok és Székely Károly is igéri segítségét.⁹

Az 1835.évi ápr.28-án kelt, 12360 sz. intéző levél igazolja, hogy „Kornitzky Miksa Diplomatikus Patikárusnak megengedett, hogy nevezett helyen a fölséges földes Uraság meg egyezésével Patikát állíthasson, oly óvás mellet, hogy a fenn álló Rendszabások értelmében szükséges szerekkel ellátva, minek előtte köz haszon véltre meg nyitanni hivatalosan meg vizsgáltassék”.¹⁰

Kornitzky „Magyar Király” néven nyitja meg patikáját, és mint a gyógyszertár vizsgálati jegyzőkönyvek igazolják a kornak megfelelő előírások szerint rendezi be, szereli fel és példásan vezeti, még arra is kiterjed figyelme, hogy könyvtárát „új és hasznos könyvekkel szaporítja”.

Aszód és környéke ekkor már valóban biztosította egy gyógyszertár megélhetését. Ezt igazolja, hogy 1840-ben Kornitzky már gyógyszerészmesteri oklevéllel rendelkező segédet és gyakornokot is tart. Segédje az erdélyi származású Lukács Ágoston, gyakornoka az esztergomi származású Lehrer István. Mindketten 4 nyelven beszélnek, az ottani lakosság nyelvi összetételének megfelelően, természetesen latinul is. A latin abban az időben a tanult emberek második nyelve volt.¹¹

Kornitzkynak 1836-ban születik Miksa nevű fia, aki később szintén gyógyszerészi pályára lép és a pesti egyetemen 1865. évben szerzi meg diplomáját.¹²

A patika első éveit nem gondmentesek. Kornitzky alig nyitja meg patikáját, már 1837-ben pereskedni kénytelen, sőt bizonyos Majthényi Károly hagyatékát, – adósságai fedezése érdekében, – zárgondnokság alá helyezteteti.¹³

A gyógyszertár 1859. évben kapja meg a realjogot.¹⁴

⁵ 1083 sz. 1818.

⁶ 3380 sz. 1832.

⁷ 365 sz. 1835.

⁸ 878 sz. 1835.

⁹ 12360 sz. 1835.

¹⁰ 2931 sz. 1835.

¹¹ *OL Dep.San.* 1773–1842 C. 66 Tétel 3. No. 560 1842-

¹² Oláh Gy.: *Az eü. személyzet...* 1875. Bp. 1876.

¹³ *PML, PPSVm Nemesi Közgy. Jk.* IV. 3–c 4943 sz. 1837.

¹⁴ *OL Stathalt. Abt. D* 122 8545 sz. 28106 sz. 1859.

26.

In Opido Aszód Pharmacopola Samuel Terebik in libera
 ac Regia Cite Hierosolymit per Martium Pirospider affo,
 batorum Pharmacopolan instructus, & Approbatus est, Super
 Approbatione a ppe abacte Pharmacopola sub Dato diei 29
 Mensis Ghris Anni 1782. Emendatis Authentical Testimonialib;
 habet, ab Annis 8. in fano Opido partim ex Pharmacopolis.
 exiguis, his tamen Janis & Recognitionib; medicamentis pponi;
 do, Martini Jucum ex Munificencia pblitum Dno Podmangy,
 Cij, quo abacte Opidi Dno P. Terroffim, Anni, in fano la,
 Anonim multum habet.

Gyuzulgi in fano Opido Residente Franciscus Tamber, & Joannes Prael,
 ambo Approbati, Franciscus quidem Tamber Holomuj, reanon Ven.

Főorvosi egészségügyi jelentés 1767-ből

Az aszódi patikával kapcsolatban az 1849. évi osztrák folyóirat /Öst.Pharm.Zeitschf./ 24. füzeté szerint, valamint Illés László 1874-es kiadású zsebkönyvében egyaránt Klimkó Antal nevével találkozunk Aszódon.^{15 16}

Az előbbire nem találtam hitelt érdemlő adatot, az utóbbi adat pedig ellentétben van az ugyanakkor megjelent Gyógyszerészi Zsebkönyvek adataival.^{17 18}

A zsebkönyvek szerint ugyanis az aszódi patika még a századfordulón is a Kornitzky család birtokában van, bár nem minden bonyodalom nélkül kerül az özvegy Kornitzkyné birtokába.

Az 1882. évi hagyatéki tárgyalás hiteles okirata ugyanis teljesen téves adatokat tartalmaz az alábbiak szerint.

„Vác városában lévő gyógyszerész, illetve az örökhatály által gyakorolható gyökjog is tartozik, – Kornitzky Frigyes min.számítiszt (lakik Budapesten Országház u.115.sz. L-ső em.) és Kornitzky Lajos „Duna biztosító társaság titkára (lakik Miskolc), Deér Biri örökhatály özvegyének e részbeni özvegyi haszonélvezeti jogának fenntartása mellett, – ádataton. IV-7-6970 sz-on”.

Ugyanazon év júniusában Földváry Mihály alispán jelenti, hogy Kornitzky ugyan lakott Vác-on de a váci Szentlélek patika soha nem volt Kornitzkyé, ez tévesen szerepel a hagyatéki okiratban. Nevezett gyógyszerész tulajdonosa Radulesku György, aki a patikát 1879-ben Reichenhaller Lajostól vásárolta.

Az aszódi patika örökösödése körül még sajnálatos pereskedés is közrejátszik.

1883-ban az örökösök kéri új leltár felvételét az özvegy állítólagos hűtlen kezelése miatt. Kérésüket azonban elutasítják a következőkkel: „mivel 1882-ben 6684 sz. alatt a hagyatéki ádataton, új leltárnak helye nincs. Az özvegyet haszonélvezeti jogától elmozdítani csak peres uton eszközölhető.”¹⁹

¹⁵ Oest. Zeitschr. f. Pharm. 24. Heft 548 p. Wien, 1849.

¹⁶ Illés L.: Magyar- és Erdélyorsz. összes gyógyszerészeinek névtára. Vác, 1874.

¹⁷ Schédy S.: Gyógysz.Naptára. Bp. 1874.

¹⁸ 1875.

¹⁹ PML PPSVm Nemesi Közgy. Jk. IV. 7-6970/19 sz. 1882.

Az 1840. évi január 6. napján vizsgáltam
 meg Freytag Pócsk, Doroszló és Mordolán
 városok főjegyzőit. Azok M. Városháza leír-
 és Magyar Királyi orvosi Gyógyintézet, tulajdonos-
 eanck körmétek. Mikor az őgy évben a városi
 Gyógyintézet Mejer, felelős I. Keres Komáromi
 Állomás névvel átvette 30 forintot. A. Csak.
 Defekt Magyarul németül írtak.

Cseke Lukács Gyógon. A. Csak 24 forintot
 lelt. Károly Károlyvárosi és díj Országban
 1840 évben németül Gyógyintézet Mejer
 Defekt Magyarul németül írtak és oláhul.

Gyógoni Állomás Gyógon. A. Csak 14 forintot
 goni felelős. A. Csak 14 forintot írtak és oláhul
 és Defekt Magyarul németül írtak és egy
 kéreget írtak Gyógoni főjegyző kedve. 20 Aug 1839

A' füves társaság. pürekem és nagy körben
 találtak. mindenféle csapás, felek, felek,
 török, gyökerek, vörösek. A. s. Legend
 mindenféle csapás és mindenféle csapás
 tagok között. Egy körben négyben

A' Gyógyintézet társaság. mindenféle Gyógyintézet
 mindenféle csapás. Mindenféle csapás
 jöhetnek és mindenféle csapás. Minden
 a kéreget és kéreget, egy kéreget és kéreget
 találtak.

A' Képzésintézet társaság. mindenféle csapás
 A' kéreget és kéreget és kéreget
 Defekt németül.

A' németül írtak
 A' kéreget és kéreget és kéreget
 A' kéreget és kéreget és kéreget

[Handwritten signatures and stamps]
 ORSZÁGOS ÉLVELTAP
 Dr. J. ...
 Dr. ...

A gyógyszerár Kornitzkiné tulajdonában marad és a továbbiakban bérbe adásra kerül. Bérlői 1862-ben Sperlág József, 1880–1889-ig Dósa Árpád, 1890–1898-ig pedig nevezetes bérlője van, Deér Endre személyében.^{20 21}

Deér érdemeit számosan méltatták, néhány szóval itt is meg kell emlékeznünk arról a 8 évről amit Aszódon töltött. Működése alatt az aszódi gyógyszerár fénykorát élte.

Deér Endre 1865-ben Pusztavarsányban született. Iskoláit részben Aszódon végezte. Fiatal korában a báró Podmanitzky család gyermekei mellett volt nevelő. Esztergomban Mayer Sándornál volt gyakor-nok. Az egyetemen, Thán Károlyt, Eötvös Lórándot, Balogh Kálmánt hallgatta. 1886-ban szerezte diplomáit. 1887-től Thán Károly mellett dolgozik és elkészíti doktori értekezését, „Az Arzén kimutatásainak módszereiről” címmel. Dolgozott a breszlai Gyógyszerészi Kémiai Intézetben. Tanulmányútról visszatérve előbb Budapesten helyezkedik el, majd 1890-ben, mint felelős vezető, átveszi nővére, Kornitzkiné özvegyi haszonélvezetben lévő aszódi patikáját. Működése alatt a kis falusi patika rohamosan fejlődésnek indul. Deér részvett Aszód egészségügyi fejlesztésében is. Bérelt földjén mákot termesztett, ópiumot állított elő, melynek morfin tartalmát is meghatározta.

Aszódon veszi feleségül Peck Gizellát. Harmonikus házasságából 6 gyermek születik. Gyermekei közül Ódön és Endre nevű fia is gyógyszerészi pályára lép.

Deér aszódi tartózkodása alatt is értékes irodalmi munkásságot fejt ki. Ezen idő alatt megjelent közleményeinek címei: A chinakéreg története. (Gyógysz. Közl. 1887.)

Az Asa Foetida illóolaja és Lycopodium spóráinak összetétele. (Gyógysz. Közl. 1888.)

Tartalmaznak-e a Tinea álcák cantaharidint. (Gyógysz. Közl. 1889.)

Magyar ópium. (Gyógysz. Htp. 1891.)

A pharmacognosia haladásáról (Gyógysz. Közl. 1895.)

Bevezetés a mikroszkópiába (fordítás) 1896.

Deér nemcsak kiváló szakember, széleskörű társadalmi tevékenységet is folytat. A III. kiadású Gyógyszerkönyv szerkesztőbizottságának is tagja. Később a Gyógyszerészi Testület elnöke és az Országos Egészségügyi Tanács tagja. Értékes és sokoldalú tevékenységének 1838-ban bekövetkezett halála vetett véget.²²

Deér 1897-ben hagyta el Aszódot és nővére patikáját Sárkány Lászlónak adja bérbe. Sárkány 1920-ig marad Aszódon.

JÚLIA LENGYEL, D.Pharm.
Pharmacist
Ernyey Library of History
of Pharmacy
H-1084 Budapest, Mátyás tér 3.

SUMMARY

The first archival entries on civil pharmacies located on the territory of today's county Pest provide data for a period as far back as 250 years.

The registration of the year 1774 mentions but one pharmacy on the territory of the county.

Considering the above, contemporary archivalia proved to be a valuable source. Research into it confirmed that pharmacies had been run even earlier, among others in Vác, Aszód and Szentendre. The history of these has not been published so far.

In Vác, the 1743 registration mentions „apothecarius” for the first time. The minutes of the pharmacy audit dated 1753 already mention pharmacist Ádám Kolb by name. Similarly erroneous is the pretention of the publications appeared so far according to which no civil pharmacy was run in Vác prior to that of the order of charity as János Kmoch erected a pharmacy at his own expenses.

²⁰ Simon I.: *Magy. Gyógysz. Évkönyve 1862*. Temesvárott, 1862.

²¹ Schédy S.: *Gyógysz. Naptára*. Bp. 1880.

²² Wéber D.: *Magy. Gyógyszerésztud. Társ. Ért.* 1939.

The further parts of the present treatise deal with the history of the Vác pharmacy in chronological order till the turn of the century.

In Aszód there was a pharmacist as far back as 1758 as proven by the civil register of 1766. At that time Sámuel Tessedik has been working here for 8 years already. Then the working of the pharmacy would become continuous after a pause of 20 years only.

The first data referring to the pharmacy of Szentendre are from 1788. At that time its proprietor is a pharmacist called Farkas. In 1795 Ferenc Aichmiller obtains a licence for opening the pharmacy. After that the pharmacy often changes hands. Its owners are often involved in unfortunate professional fights. At the turn of the century the pharmacy is owned by the family Czibulka and is one of the most beautifully furnished and best equipped pharmacies of the county.

The publication is authenticated by copies of numerous archival documents.